

Γιώργος Μ. Οικονόμου*

Βαγγέλης Φίλος: Αχ! Σεμέλη, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα, 2012**

Αυτή η γραφή, γραφή αιφνίδια και απρόοπτη, προαναγγέλλεται, μέσα από το ίδιο το σώμα της. «Διαλύεται» και «ανασυντίθεται» ξανά, δημιουργώντας αποκαθαρμένες, μεταφυσικές διαδρομές, που τις ορίζουν και τις κατευθύνουν η όραση και η αίσθηση μιας ασυνήθιστης ποιητικής πνοής.

Η «σπασμένη» αναπαράσταση των γεγονότων, η αποτίμησή τους, διατηρούν και ανελλίσσονται με τη δική τους αισθητική αντίληψη.

Δράση δεν υπάρχει εδώ, όπως την ξέρουμε και τη συναντάμε στην παραδοσιακή γραφή. Η αφετηρία των γεγονότων, ό,τι, δηλαδή, αποτελεί την αφορμή και ταυτόχρονα, την εκκίνηση, διυλίζεται αποβάλλοντας το περιττό, για να κρατήσει το συμπέρασμα και μ' αυτό να κινηθεί.

«— Φτάσαμε στο χείλος! φώναξε. Κι όλοι ταραχτήκαν. Ο καθείς με τη σκέψη του. Και καθώς τρεμόπαιξε το φως, ήρθε σιμά το μέγα στόμιο. Κι άφησε ο φόβος άλαλα τα χείλη.

— Πίσω! τους φάνηκε πως ήτανε η προσταγή του ενστίκτου. Κι ως μάζα ασπόνδυλη κινήθηκε το σώμα. Και ως ύλη ρευστή κινήθηκε το πλήθος. Ώσπου η φωνή τούς έσκιαξε:

— Σταθείτε!

Γύρισαν τα μάτια στον ουρανό ικετεύοντας να ρίξει σκιά. Κι αυτός γαλήνια τους κοίταξε. Και μη έχοντας τι άλλο να τους δώσει εκτός από την ευλογία της σιωπής του, ξεμάκρυνε. Κι όταν τον ένωσαν να χάνεται, πλησίασαν γυρεύοντας τα ίχνη. Κενό δεν είδαν. Όμως, γνωρίζοντας τη σημασία του χρησμού ήρθαν σε μένα.(...)».

Αυτή η γραφή, λοιπόν, προστίθεται στα θετικά της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, ως προσπάθεια να κινηθεί η έκφραση μ' έναν άλλο ρυθμό δημιουργίας. Έξω και πέρα απ' τα καθιερωμένα που χαρακτηρίζονται από πάγιες μορφές «οικοδομήσεως» του λογοτεχνικού κειμένου (αρχή-μέση-τέλος-υπόθεση-πρωταγωνιστής).

Και βέβαια, αυτή η διαφορετική τώρα αφηγηματική εκδοχή του Βαγγέλη Φίλου, που συντελείται συνεχώς χωρίς ορατό περίγραμμα στην ομιλία της, δεν είναι εύκολο να κατανοηθεί αμέσως.

Χρειάζεται σχετική εμπειρία και, προπάντων, ανάλογη προίκιση, για να μπορέσει κανείς «ν' ακούσει» και «ν' αγγίξει» τον ήχο και τη μουσική της.

Έτσι, η συμμετοχή του αναγνώστη εδώ, στην «ανάδυση» του κειμένου ως ολοκληρωμένη ενότητα, με συγκεκριμένο σημείο αναφοράς, είναι εκ των ουκ άνευ.

Κι αυτό έχει ιδιαίτερη, νομίζω, σημασία για τον αναγνώστη που έμαθε να διαβάξει και να αποκομίζει απ' το λίγο το πολύ.

Σημαίνει ικανότητα να συνομιλείς με την αντανάκλαση και τα σκορπισμένα στο κενό όνειρα, το ελάχιστο και το αντιπροσωπευτικό, ό,τι απομένει να αιωρείται ως επίγραμμα και χαρακτηρισμός, χωρίς να κοντοστέκεσαι ζητώντας εξηγήσεις.

Αφού είναι, πια, γνωστό και δεδομένο, πως όσο πιο λίγα χρειάζεται κανείς για να κατανοήσει, τόσο πιο εξελιγμένος είναι. Γιατί, απ' το συγκεκριμένο και το χειροπιαστό

ξεκινάμε μα για να φτάσουμε πιο ψηλά, στην αφαίρεση, στο πυκνότερο, δηλαδή, χρειάζονται-εκτός από τις εγγενείς ικανότητες της αντίληψής μας-χρόνια και μελέτη.

(...)

«— Του μέλλοντος!

Ο Πρώτος τώρα πια συλλογιζόταν. Όμως, ένας-ένας οι άλλοι περνούσαν εμπρός μου επαναλαμβάνοντας σχεδόν ως ιερή προσευχή:

— Του μέλλοντος!

Έμοιαζε ως να είχε χαθεί ο πρώτος φόβος ο μεγάλος και η ταραχή να είχε μικρύνει. Κι ως να ξαλάφρωσαν, όλοι μαζί μου έδειξαν ξανά τον άνδρα με το λευκό σύννεφο, που σιωπούσε:

— Είναι η γενιά μας! είπανε και φάνηκε να ξαστερώνει το μάτι τους, λίγο να ξαστερώνει».

Η εσώτατη υπαρξιακή ανάγκη και η συμπιεσμένη συγκίνηση φαίνεται ότι αποτελούν την πρωταρχική αιτία, που εξωθεί τον Φίλο να γράφει. Και να γράφει πυρετικά, χωρίς να προσποιείται. Και τούτο, δεν οφείλεται στο ψεύδος και την πόζα αλλά, σ' αυτή την εσώτατη υπαρξιακή ανάγκη, τη χρόνια συμπυκνωμένη συγκίνηση που πασκίζει να βρει έξοδο. Να μιλήσει και να σημάνει μέσα σ' έναν ερωτισμό φλεγόμενο πάντα κρυφά. Σε μια ταραχή που ξέρει, πια, τα όρια και την προοπτική της. Ακόμη κι όταν ταλαντεύεται και δοκιμάζεται απ' την αμφιβολία και τη διάψευση.

«(...) — Τι είναι ο έρωτας; Μοιάζει πολλές φορές με φόβο που σε λαχταρά. Άλλες φορές με θάνατο, προτού σε συναντήσει. Μοιάζει με δειλινό που στάζει κόκκινο στη νύχτα. Μοιάζει με εκείνη την παλιά εκδίκηση τη ζητιάνα που παραφυλάει σπέρνοντας κατάρρα. Κι εσύ δεν έχεις να διαβείς. Τι είναι η αγάπη; Μοιάζει με στέρηση βαθιά, μ' ένα άηχο επιφώνημα που ταξιδεύει...(...)».

Όλοι γράφουμε. Μα τι γράφουμε; Επαναλήψεις! Ορισμένοι τόλμησαν και υπερπήδησαν το φράγμα.

Εξήλθαν στο δικό τους ξέφωτο. Να πάρουν ανάσα. Να προσθέσουν.

Αναφέρω ενδεικτικώς τον Δ. Κόκκινο, τον Μ. Πράτσικα και τον Γ. Χειμωνά.

Ο Κόκκινος, ιδιαίτερα, με τα τόσο πρωτότυπα διηγήματα του, μας έστειλε το μήνυμα, και μας έπεισε, ότι η εκφρασμένη συγκίνηση κερδίζει εις ένταση και διάρκεια, όταν ο έντεχνος λόγος ανελίσσεται με την απόσταξη και το ουσιώδες. Όταν δε χάνει, δηλαδή, τον καιρό του και δεν προσπαθεί να μας προσελκύσει με το ήδη γνωστό και τετριμμένο.

*Ο Γιώργος Μ. Οικονόμου είναι ποιητής, πεζογράφος, δοκιμιογράφος και κριτικός λογοτεχνίας

**Το παρόν κείμενο δημοσιεύτηκε, για πρώτη φορά, στο Περιοδικό «Φηγός», Έκδοση Περιφέρειας Ηπείρου, Β' Εξάμηνο 2011- Τεύχος 31

Γιώργος Μ. Οικονόμου*

Πρόλογος στο βιβλίο «Αλιάνθη»
και δημοσίευση στο περιοδικό «Φηγός»

Ποιητική απόσταξη

Πυκνά και ασυνήθιστα στη δομή τους τα πεζογραφήματα του Βαγγέλη Φίλου, αποκαλύπτουν, ενώπιόν μας, έναν πλούσιο σε συναίσθημα και δημιουργικό ρίγος ψυχισμό, που εκλύεται και μετουσιώνεται σε μήνυμα και φωνή, με την αίσθηση μιας φορτισμένης ποιητικά συγκίνησης.

Ο Βαγγέλης Φίλος είναι άνθρωπος ευαίσθητος. Και δείχνει τώρα, εδώ, ότι θεάται και βιώνει τον κόσμο και τ' ανθρώπινα με άδολο πάθος και όραση διαπεραστική.

Ανήσυχος και μοναχικός, ένας ποιητής πάσχων για το πολύτιμο, κλείνεται στον εαυτόν του και γράφει κρυφά, δημιουργώντας ατμόσφαιρα πεζού λόγου ξεχωριστή. Ένα δικό του κλειστό σύμπαν από τραυματικές εμπειρίες, μνήμες και απολογισμούς, μέσα σ' αυτή την ποιητική ευφορία που τον ελέγχει και τον προσδιορίζει ολόκληρο και συνιστά, ταυτόχρονα, και το κύριο χαρακτηριστικό της γραφής του.

Πρόκειται για κείμενα εσωτερικής ανάπτυξης, κείμενα που δεν απευθύνονται αμέσως στον αναγνώστη, που μοιάζουν να τον αγνοούν, να μην τον έχουν, δηλαδή, απέναντί τους. Με την έννοια ότι «πραγματεύονται» τη θεματογραφία του εντός – όπως μια διαδρομή εν ερημία, χωρίς θεατές. Και σε κερδίζουν. Και σε κρατούν αμέσως κοντά τους – όσο κι αν απαιτούν αυξημένη προσοχή και σχετικές προϋποθέσεις για να κατανοηθεί επαρκώς.

Και τα επτά πεζογραφήματα της συλλογής εδώ, άλλοτε λιγότερο κι άλλοτε περισσότερο, τα κινεί και τα διαπερνά μια φλογισμένη υπαρξιακή αγωνία. Ο φόβος της ενδεχόμενης απώλειας και του κενού, που παίρνει, κάποτε, στα πλέον ολοκληρωμένα σημεία, τις διαστάσεις διαμαρτυρίας και κραυγής και αδρογραφείται με τη συνεχή διυλισμένη απόσταξή του.

Είναι θα έλεγε κανείς, μια συνομιλία με τη σιωπή που έρχεται από τα βαθιά. Απ' την οδοιπορία και το θάνατο, φορτωμένη θλίψη, ερωτήματα και ήχους κρυφούς, που σε καλούν να τους ακούσεις και να στοχαστείς μαζί τους.

Παίρνω, τώρα, ένα διήγημα στην τύχη, το «Ήταν εκεί η θάλασσα».

Και σημειώνω, αμέσως, χωρίς δισταγμό. Το κείμενο ανελίσσεται και λειτουργεί σαν ποίημα συμφωνικό.

Σαν ένας ανεπαίσθητος και διαρκής κυματισμός ψιθυρισμών και σκοτεινών χρωμάτων, που δεν μπορείς ν' αγγίξεις, να αποκρυπτογραφήσεις εύκολα, γιατί συνεχώς απομακρύνονται και σβήνουν μέσ' την αμφιβολία.

«Εδώ είμαστε, μου είπε. Αυτή η θητεία, δεν έχει τέλος. Θα φύγουμε, όταν ξεχάσουμε. Μα δεν ξέρω, αν πρέπει να ξεχάσουμε. Δε φαντάζομαι χειρότερο θάνατο απ' το λευκό χαρτί».

Ύστερα, καθώς όλα δείχνουν να τελειώνουν, η αποτίμηση της μοίρας και της πορείας, η οδύνη του αναπόφευκτου και του πικρού που τα σκεπάζει όλα, ενώ η μνήμη μάταια πασκίζει να κρατηθεί απ' τις εικόνες και τις λέξεις.

Είναι ωραίο αυτό το κείμενο. Ίσως γιατί έχει ποίηση και φως. Και δείχνει. Και σημαίνει.

Ωστόσο, χρειάζεται προσοχή. Ιδιαίτερα, μάλιστα, όταν κανείς προσπαθεί να εκφραστεί μ' έναν τρόπο που δεν ακολουθεί τους γνωστούς μας, δοσμένους κανόνες, αφηγηματικής ανάπτυξης – αλλά, δημιουργεί και προτείνει τη δική του αισθητική αντίληψη, στη χρήση, κυρίως, των πλαστικών μέσων.

Η κίνηση εδώ, σ' αυτό το δύσκολο γράψιμο που, σημειωτέον, τελεί συνεχώς υπό δοκιμασία και διαμόρφωση – ό,τι, δηλαδή, θεωρείται δράση σ' ένα πεζογράφημα -, είναι πράξη πρωτίστως πνευματική. Διυλισμένη απόσταξη των γεγονότων. Προσπάθεια να οριστεί η ουσία τους. Αυτό που απομένει να αιωρείται αψηλάφητο και αποτελεί το βάρος και τον πυρήνα.

Και πρέπει, για τούτο, η πυκνότητα και η ένταση που χαρακτηρίζουν πάντα αυτό το είδος γραφής, το ελλειπτικό στην έκφραση, να διατηρούνται στο ίδιο ύψος, για να αποφεύγεται η ολίσθηση στο ανεργμάτιστο και στο κοινότοπο.

Έτσι, κάποιες φορές εδώ – ευτυχώς σπάνια – στα υπ' όψη κείμενα, η απαραίτητη εποπτεία χαλαρώνει. Ο συγγραφέας μοιάζει να βιάζεται ή να κουράζεται, με μοιραία συνέπεια η αφήγηση να συνεχίζεται με το ακατάλληλο και το υποδεέστερο.

Ακόμη, σε μια - -δυο περιπτώσεις – πάντα κατά τη γνώμη μου – το κείμενο μάλλον δεν ολοκληρώνεται, όπως πρέπει ως ενότητα. Δεν κλείνει. Δεν προσδιορίζει, δηλαδή, το περίγραμμά του και παραμένει ασυμπλήρωτο – ένα «ζωγράφισμα» από επάλληλες ποιητικές διαδρομές, που το εξαϋλώνουν και δημιουργούν στον αναγνώστη την εντύπωση του ημιτελούς μορφολογικώς πειραματισμού.

Ας είναι. Πρόκειται για λεπτομέρεια, η οποία, όπως προοιωνίζεται αυτή η δεδομένη πλέον ποιότητα της γραφής, σύντομα θ' αντιμετωπιστεί απ' τον συγγραφέα.

Ό, τι, τώρα, εδώ, έχει τελικώς σημασία, είναι τούτο μόνο: προτείνοντας ο Βαγγέλης Φίλος τη δική του εκδοχή, μ' αυτές τις πυκνογραμμένες σελίδες του, αποκαλύπτει και μαζί πείθει, ότι είναι ένας αξιόλογος και προικισμένος πεζογράφος, με ύφος και προοπτική, που αξίζει και πρέπει να προσέξουμε ιδιαίτερα.

*Ο Γιώργος Μ. Οικονόμου είναι ποιητής πεζογράφος, δοκιμιογράφος και κριτικός λογοτεχνίας.